

جایگاه مردم در نظام سیاسی - دینی

از منظر آیت‌الله نائینی و شهید صدر

میرزا حسین آملی

www.ketab.ir

سرشناسه:	فاضلی، میرزا حسین، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	جایگاه مردم در نظام سیاسی - دینی از منظر آیت‌الله نائینی و شهید صدر / میرزا حسین فاضلی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	۲۰۷ ص.
شابک:	978-964-195-570-2
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۱۹۹] - ۲۰۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	نائینی، محمد حسین، ۱۲۳۹ - ۱۳۱۵ -- نظریه درباره دموکراسی
موضوع:	صدر، محمدباقر، ۱۹۳۱ - ۱۹۷۹ م. -- نظریه درباره دموکراسی
موضوع:	اسلام و دموکراسی
موضوع:	دموکراسی
رده بندی کنگره:	۱۳۹۰ ج ۲ / ف ۱۴ / ۲۳۰ / ۲۳۰ BP
رده بندی دیویی:	۲۹۷ / ۴۸۳۲
شماره کاتالوگ ملی:	۲۶۱۶۸۲۰

جایگاه مردم در نظام سیاسی - دینی از منظر آیت‌الله نائینی و شهید صدر

مؤلف: میرزا حسین فاضلی

چاپ اول: ۱۳۹۰ ش / ۱۴۳۳ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)

چاپ: فاضل ● قیمت: ۳۴۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۱۰۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

مراکز فروش:

● قم، میدان شهدا، خیابان حجتیه، روبه‌روی مدرسه حجتیه، فروشگاه مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)
تلفن: ۰۲۵۱۷۸۳۹۳۰۵ - ۹

● قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه، جنب جامعه‌العلوم، فروشگاه مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)
تلفن: ۰۲۵۱۲۱۳۳۱۰۶ - فکس: ۰۲۵۱۲۱۳۳۱۴۶

www.miup.ir
E-mail: Admin@miup.ir

www.eshop.miup.ir
Root@miup.ir

سخن ناشر

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيَّ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا» وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَيَّ
النَّبِيِّ الْأَمِينِ مُحَمَّدٍ وَآلِ الْهَيْبَةِ الْمَهْدِيِّينَ وَعَتْرَتِهِ الْمُتَجَبِّينَ وَاللَّعْنَةَ عَلَيَّ أَعْدَاءِ الدِّينِ،
إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ.

حوزه کهن علوم اسلامی در زمینه علم ایه مانند: فقه، کلام، فلسفه و اخلاق و
علوم ابزاری، مانند: رجال، درایه و حقوق در طول چهارده قرن فرازها و فرودهای
بسیاری داشته است.

با پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و در عصر جهانی شدن، استبدادات، پرسش‌ها
و چالش‌های جدیدی، به‌ویژه در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان اسلامی
قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛
دورانی که پایبندی به دین و سنت، در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار
چالش برانگیز می‌نماید.

از این رو، پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، براساس
سنجش‌های معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته است و جلوگیری
از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران
این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم
رهبری دام ظلّه العالی است.

در این راستا، «جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية» برای انجام این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی ﷺ، «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ» را بنیان نهاده است.

نوشتار پیش‌رو به همت فاضل ارجمند، جناب آقای میرزا حسین فاضلی، برآیندی از این تلاش در به ثمر رساندن گوشه‌ای از این اهداف متعالیه است. در پایان، از بزرگوارانی که در نشر این اثر یاری‌گرم‌ان بوده‌اند، سپاس‌گزاریم و چشم‌به‌راه نقد و نظر اربابان فضل و معرفت هستیم.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

www.ketab.ir

فهرست

۱۳	پیشگفتار
	بخش اول: مفاهیم و کلیات
۱۹	۱. مفاهیم
۱۹	الف) نظام سیاسی - دینی
۲۱	ب) مفهوم دموکراسی
۲۲	ج) مفهوم مردم‌سالاری دینی
۲۲	د) مفهوم مشروعیت و مقبولیت
۲۵	۲. کلیات
۲۵	پیشینه مردم‌سالاری
۲۵	۱. چگونگی بیدایش نخستین نهادهای دموکراتیک
۲۶	۲. انواع دموکراسی
۲۶	یکم) دموکراسی مستقیم
۲۷	دوم) مردم‌سالاری غیرمستقیم
۲۸	۳. پشاهندگان سیستم نمایندگی:
۲۸	یکم) اسپینوزا
۳۰	دوم) جان لاک
۳۱	سوم) ژان ژاک روسو
۳۳	۳. نگاهی به زندگی نامه علمی آیت‌الله نائینی و آیت‌الله شهید سید محمدباقر صدر
۳۳	الف) زندگی نامه علمی آیت‌الله نائینی
۳۴	۱. شخصیت علمی نائینی
۳۴	۲. برخی از آثار نائینی
۳۵	۳. نگاهی به کتاب تنبیه الامه و تنزیه الملة

۳۶	یکم) منابع الهام‌گیری نائینی	۳۶
۳۶	دوم) ترتیب کتاب تنبیه الامة و تنزیه الملة	۳۶
۳۸	ب) زندگی‌نامه علمی آیت‌الله شهید سید محمدباقر صدر <small>رحمته الله علیه</small>	۳۸
۳۹	۱. مقام علمی شهید صدر	۳۹
۳۹	۲. شخصیت اجتماعی سیاسی شهید محمدباقر صدر	۳۹
۴۱	۳. نگاهی به کتاب الاسلام يقود الحياة (شهید محمدباقر صدر (۲۰۰۳/۱۴۲۴ق)	۴۱
۴۱	یکم) نگاه سیاسی - دینی شهید صدر	۴۱
۴۳	دوم) نظریه‌های سه‌گانه شهید صدر در باب حکومت دینی	۴۳
	بخش دوم: جایگاه مردم در فرایند قدرت و بررسی انواع حکومت‌ها	
۴۷	۱. بررسی انواع حکومت‌ها	۴۷
۴۷	الف) رژیم‌های دیکتاتور	۴۷
۴۸	۱. دیکتاتوری سستی	۴۸
۴۹	۲. دیکتاتوری جدید	۴۹
۵۱	۳. فاشیسم	۵۱
۵۲	ب) حکومت‌های مردم‌سالار	۵۲
۵۳	۱. اصول و مؤلفه‌های سیاسی مردم‌سالاری	۵۳
۵۵	۲. مردم‌سالاری؛ ارزش یا روش؟	۵۵
۵۶	۳. انواع دموکراسی	۵۶
۵۸	ج) حکومت‌های مردم‌سالار دینی	۵۸
۵۸	۱. تعریف حکومت مردم‌سالار دینی	۵۸
۵۹	۲. اهداف مردم‌سالاری دینی	۵۹
۵۹	یکم) تأمین منابع مالی دولت اسلامی	۵۹
۶۰	دوم) تأمین امنیت فراگیر	۶۰
۶۰	سوم) گسترش تعلیم و تربیت	۶۰
۶۰	چهارم) توسعه و عمران	۶۰
۶۱	۳. عناصر و مؤلفه‌های مردم‌سالاری دینی	۶۱
۶۲	د) نمونه‌های حکومت‌های مردم‌سالار دینی در صدر اسلام	۶۲
۶۲	۱. حکومت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>	۶۲
۶۲	یکم) بیعت	۶۲
۶۵	دوم) شورا	۶۵
۶۶	سوم) حق انتقاد، اعتراض و آزادی بیان	۶۶
۶۶	چهارم) میثاق مدینه	۶۶
۶۷	۲. حکومت علوی	۶۷
۶۷	یکم) بیعت	۶۷
۶۸	دوم) نظارت	۶۸

۷۳.....	۲. نظریه مرحوم نائینی.....
۷۵.....	الف) انواع حکومت از دیدگاه مرحوم نائینی.....
۷۵.....	۱. حکومت تملیکیه.....
۷۶.....	۲. حکومت ولایتیه.....
۷۷.....	ب) مقدمات تحدید سلطنت از دیدگاه مرحوم نائینی.....
۷۷.....	۱. وجوب نهی از منکر.....
۷۸.....	۲. نیابت فقها در عصر غیبت.....
۷۸.....	۳. لزوم تحدید غاصب.....
۷۹.....	۳. نظریه آیت‌الله شهید صدر.....
۷۹.....	الف) تعریف حکومت.....
۸۰.....	ب) انواع حکومت.....
۸۰.....	ج) شکل حکومت در اسلام.....
۸۲.....	د) حکومت مطلوب شهید صدر.....
۸۳.....	ه) ارکان حکومت اسلامی.....
۸۴.....	و) مبانی حکومت اسلامی.....
۸۶.....	ز) ویژگی‌های حکومت اسلامی.....
۸۷.....	۴. بررسی و مقایسه بین دو نظریه.....
۸۷.....	الف) نقاط اشتراک دو نظریه.....
۸۸.....	ب) نقاط اختصاصی نظریه نائینی.....
۸۹.....	ج) نقاط اختصاصی نظریه شهید صدر.....
	بخش سوم: جایگاه مردم در مرکز تصمیم‌گیری
۹۳.....	۱. مشروعیت.....
۹۴.....	الف) کاربرد مشروعیت در حوزه‌های فلسفه سیاسی، جامعه‌شناسی سیاسی و اندیشه سیاسی اسلام.....
۹۴.....	۱. مشروعیت در حوزه فلسفه سیاسی.....
۹۶.....	۲. مشروعیت در حوزه جامعه‌شناسی سیاسی.....
۹۷.....	۳. مشروعیت در اندیشه سیاسی اسلام.....
۱۰۰.....	ب) مشروعیت و حق حاکمیت در اسلام.....
۱۰۹.....	۲. مرجعیت دینی در نظام سیاسی.....
۱۱۰.....	الف) ولایت حسبیه.....
۱۱۰.....	ب) جواز تصرف.....
۱۱۱.....	ج) ولایت عامه.....
۱۱۳.....	۳. نظریه آیت‌الله نائینی.....
۱۱۳.....	الف) مشروعیت.....
۱۱۶.....	ب) مقبولیت.....

- مؤلفه‌های مردم‌سالاری دینی از دیدگاه مرحوم نائینی ۱۱۶
۱. شورا ۱۱۶
۲. امر به معروف و نهی از منکر ۱۲۰
۳. اصل نمایندگی و حقوقی اجتماعی مردم ۱۲۱
- یکم) حق حکومت ۱۲۲
- دوم) حاکمیت مردم و رأی اکثریت ۱۲۲
- سوم) حق نظارت ۱۲۳
۴. نظریه شهید صدر ۱۲۷
- الف) مشروعیت ۱۲۷
۱. حکومت انتخابی بر اساس شورا ۱۲۸
۲. نظریه ولایت عامه انتصابی فقیه ۱۲۸
۳. نظریه خلافت مردم با نظارت مرجعیت ۱۲۸
- یکم) سار تاریخی خلافت و گواهی انسان ۱۲۸
- دوم) تاریخچه مرجعیت رشیده بر اساس نظریه شهید صدر ۱۲۹
- سوم) تبیین نظریه خلافت انسان و شهادت انبیاء علیهم‌السلام ۱۳۰
- ب) مقبولیت ۱۳۴
- امت ۱۳۵
- مؤلفه‌های مردم‌سالاری دینی از دیدگاه شهید صدر ۱۳۷
۱. شورا ۱۳۷
۲. بیعت ۱۳۹
۳. امر به معروف و نهی از منکر ۱۴۱
۴. تغییر ۱۴۲
۵. نصیحت ۱۴۴
۵. بررسی و مقایسه دو نظریه ۱۴۷
- الف) نقاط اجتماع دو نظریه ۱۴۷
- ب) نقاط اختصاصی نظریه مرحوم نائینی ۱۴۸
- ج) نقاط اختصاصی نظریه شهید صدر ۱۴۹
- بخش چهارم: جایگاه مردم در قلمرو دخالت دولت.
۱. مفهوم حوزه‌های عمومی و خصوصی ۱۵۳
- الف) حوزه عمومی ۱۵۵
- ب) حوزه خصوصی ۱۵۸
۱. حوزه (حریم) خصوصی، به مفهوم قلمرو روابط شخصی و خانوادگی ۱۵۹
۲. حوزه خصوصی به معنای مبادله کالا و کار اجتماعی ۱۶۰

۱۶۳ گستره قدرت در نظریه اهل سنت و شیعه
۱۶۴ الف) اهل سنت
۱۶۷ ب) شیعه
۱۶۸ ۱. نظریه انتخاب
۱۶۹ ۲. نظریه انتصاب
۱۷۷ ۳. نظریه مرحوم نائینی
۱۷۷ تعیین قلمرو دخالت دولت با نگاه به حکومت ولایتیه و تملیکیه
۱۷۸ الف) ویژگی‌های حکومت ولایتیه
۱۸۰ ب) ویژگی‌های حکومت تملیکیه
۱۸۳ ۴. نظریه شهید صدر
۱۸۴ الف) ویژگی‌های خلافت انسان
۱۸۴ ۱. کرامت
۱۸۵ ۲. خلافت و استخلاف
۱۸۶ ۳. امانت بودن حکومت
۱۸۷ ۴. مسئول بودن حکامان
۱۸۸ ۵. عدالت‌خواهی
۱۸۹ ۶. آزادی و برابری انسان‌ها
۱۹۰ ب) ویژگی‌های حکومت اسلامی در قلمرو عدالت
۱۹۰ ۱. رعایت اخلاق
۱۹۱ ۲. اساس بودن عدالت و شریعت
۱۹۲ ۳. غیرمطلقه بودن
۱۹۲ ۴. ایجاد موازنه میان مصالح فردی و اجتماعی
۱۹۳ ج) منطقه‌الفراغ
۱۹۵ ۵. تطبیق و بررسی دو نظریه
۱۹۵ الف) نقاط اشتراک دو نظریه
۱۹۷ ب) نقاط اختصاصی نظریه مرحوم نائینی
۱۹۷ ج) نقاط اختصاصی نظریه آیت‌الله شهید صدر
۱۹۹ کتابنامه